

ΣΕΙΡΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λόης Λαμπριανίδης

Οικονομική γεωγραφία

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ & ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΛΟΗΣ ΛΑΜΠΡΙΑΝΙΔΗΣ

Οικονομική γεωγραφία

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	15
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1.α Η επιστήμη της Γεωγραφίας και η σχέση της με συναφείς επιστήμες	17
1.β Η αντιμετώπιση του χώρου από τις διάφορες συγγενείς επιστήμες	25
1.γ Οι έννοιες της περιοχής και της περιφέρειας	28
1.δ Οι έννοιες του χώρου, του τόπου και της τοποθεσίας	32
1.ε Η δομή του βιβλίου	34
2. ΚΑΠΟΙΕΣ ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΩΡΟ	
2.α Επίπεδα γεωγραφικού χώρου – απεικόνιση των γεωγραφικών πληροφοριών	40
2.β Μεταφορές – επικοινωνίες	51
2.β.1 Εξέλιξη των μεταφορών	65
2.β.2 Κόστος μεταφοράς	70
2.β.3 Οι δρόμοι ως δίκτυα	72
2.β.4 Συνεκτικότητα του δικτύου	72
2.β.5 Προσπελασιμότητα του δικτύου	73
2.β.6 Πυκνότητα δικτύου	73
2.β.7 Δίκτυο αναπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών	74
2.β.8 Εξέλιξη των δικτύων μεταφοράς	74
3. Η ΧΩΡΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	
3.α Εισαγωγή	85
3.β Θεωρίες του τόπου εγκατάστασης της γεωργικής παραγωγής	89
3.γ Θεωρίες χωροθέτησης του δευτερογενούς τομέα με έμφαση στη βιομηχανία	107

3.γ.1	Γενικά	107
3.γ.2	Κλασική Σχολή	112
3.γ.2.1	Προσέγγιση ελάχιστου κόστους	112
3.γ.2.2	Προσέγγιση της χωροθετικής αλληλεξάρτησης – περιοχής αγοράς	122
3.γ.2.3	Προσέγγιση της γενικής χωρικής ισορροπίας	125
3.γ.2.4	Προσέγγιση του κύκλου ζωής του προϊόντος	131
3.γ.2.5	Μια συνολική κριτική	135
3.γ.3	Μπιχεβιοραλιστική Σχολή	139
3.γ.3.1	Εισαγωγή	139
3.γ.3.2	Η προσέγγιση της μπιχεβιοραλιστικής θεωρίας της επιχείρησης	141
3.γ.3.3	Η προσέγγιση του καθαρά περιγραφικού μπιχεβιοραλισμού	146
3.γ.4	Σχολή της Πολιτικής Οικονομίας	148
3.γ.4.1	Έμφαση στην αναδιάρθρωση του κεφαλαίου ή στους κύκλους επένδυσης	151
3.γ.4.2	Έμφαση στη σημασία του εργατικού δυναμικού	155
3.γ.4.3	Θεωρητικά πληροφορημένες εμπειρικές έρευνες	157
3.γ.4.4	Περιφερειακά βιομηχανικά συμπλέγματα	159
3.γ.4.5	Η νέα γεωγραφία της βιομηχανικής παραγωγής	160
3.γ.4.6	Μια συνολική κριτική	164
3.γ.5	Μια άλλη προσέγγιση	169
3.γ.5.1	Γενικά	169
3.γ.5.2	Χώρος και χωροθέτηση της βιομηχανίας	171
3.γ.5.3	Τα βασικά χαρακτηριστικά των καπιταλιστικών κοινωνικών σχηματισμών	174
3.γ.5.4	Η διαδικασία εργασίας: μια κοινωνική διαδικασία	178
3.γ.5.5	Ύπαρξη σημαντικών διαφορών μεταξύ των διαφόρων τύπων επιχειρήσεων	182
3.γ.5.6	Ο ρόλος του κράτους στη χωροθέτηση της βιομηχανίας ..	185
3.γ.5.7	Πλεονεκτήματα στην ανάλυση του φαινομένου της χωροθέτησης κατά κλάδο	187
3.γ.5.8	Συμπεράσματα: η χωροθέτηση της βιομηχανίας είναι μια κοινωνική διαδικασία, που δεν μπορεί να προβλεφθεί σε καθαρά θεωρητική βάση	190
3.δ	Θεωρίες χωροθέτησης του τριτογενούς τομέα	191
3.δ.1	Εισαγωγή	191
3.δ.2	Λιανικό εμπόριο	192
3.δ.3	Χώρος και νέες τεχνολογίες στις υπηρεσίες	193

4. Η ΧΩΡΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ: ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

4.α	Γενικά	202
4.α.1	Αίτια άνισης κατανομής του πληθυσμού στο εσωτερικό των χωρών	212
4.α.2	Μεταβολή του πληθυσμού	218
4.α.3	Σύνθεση και δομή του πληθυσμού	220
4.β	Πληθυσμιακές μετακινήσεις – μετανάστευση	222
4.β.1	Εσωτερική μετανάστευση	224
4.β.2	Εξωτερική/διεθνής μετανάστευση	229
4.β.3	Κάποια ζητήματα σχετικά με τη μετανάστευση	239
4.γ	Μοντέλο βαρύτητας (gravity model)	243

5. Η ΧΩΡΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ: ΦΥΣΙΚΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ, ΕΝΕΡΓΕΙΑ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

5.α	Εισαγωγή	247
5.β	Φυσικοί πόροι	251
5.γ	Επιδράσεις του ανθρώπου στο τοπίο (περιβάλλον)	258

6. ΠΕΡΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

6.α	Γενικά περί ανάπτυξης	273
6.α.1	Ορισμός της ανάπτυξης	273
6.α.2	Περιφερειακή πολιτική	277
6.α.2.1	Πολιτική ανάπτυξης	277
6.α.2.2	Η έννοια του αναπτυξιακού προγράμματος	284
6.α.3	Δείκτες μέτρησης της ανάπτυξης	288
6.α.4	Μέτρηση της έντασης των περιφερειακών ανισοτήτων	316

7. ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

7.α	Θεωρίες αυτοεξισορρόπησης – προσωρινών ανωμαλιών της αγοράς	334
7.α.1	Θεωρία των σταδίων ανάπτυξης	335
7.α.2	Θεωρία του διαπεριφερειακού εμπορίου	343
7.α.3	Θεωρία της εξαγωγικής/οικονομικής βάσης	348
7.α.4	Θεωρία της έλλειψης/αφθονίας πόρων	351
7.α.5	Θεωρίες του δυϊσμού / περιφερειακός δυϊσμός	356
7.α.6	Θεωρία της τομεακής διάρθρωσης	360
7.β	Θεωρίες ανισορροπίας/υπανάπτυξης	361
7.β.1	Θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας	365

7.β.2	Θεωρία των πόλων ανάπτυξης	372
7.β.3	Θεωρία της εσωτερικής αποικίας	375
7.β.4	Θεωρία των φαύλων κύκλων	382
7.β.5	Θεωρίες της εξάρτησης	386
7.β.6	Θεωρία της συνάρθρωσης των τρόπων παραγωγής	390
7.β.7	Θεωρία του εργατικού δυναμικού/ανταγωνισμού των επιχειρήσεων	393
7.β.8	Η νέα οικονομική γεωγραφία	395
7.β.9	Η προσέγγιση της «νέας περιφερειακότητας»	401

8. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

8.α	Η έννοια της υπαίθρου	410
8.α.1	Εισαγωγή	410
8.α.2	Η μετανάστευση πρώην κατοίκων αστικών περιοχών στην ύπαιθρο μπορεί να συμβάλει στην αναζωογόνησή της	412
8.α.3	Οι θεωρητικές προσεγγίσεις για την ύπαιθρο	416
8.α.3.1	Η περίοδος μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	416
8.α.3.2	Τα τριάντα ηρωικά χρόνια	417
8.α.3.3	Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 μέχρι σήμερα	419
8.α.4	Εμπειρικοί ορισμοί της υπαίθρου	421
8.α.4.1	Μια προτεινόμενη ταξινόμηση των περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	424
8.α.5	Ελλάδα	426
8.α.5.1	Διάκριση αστικών και αγροτικών περιοχών	426
8.α.5.2	Διάκριση των αγροτικών περιοχών	429
8.β	Η διαδικασία της αστικοποίησης	431
8.β.1	Γενικά	431
8.β.2	Εμφάνιση των πρώτων πόλεων	440
8.β.3	Αίτια ανάπτυξης των πόλεων	448
8.β.4	Η πόλη μέσα στην ιστορία	450
8.β.4.1	Η προβιομηχανική πόλη	452
8.β.4.2	Η βιομηχανική πόλη	456
8.β.4.3	Η πόλη στις υπανάπτυκτες χώρες	468
8.β.5	Τύποι πόλεων	472
8.β.6	Φάσεις αστικής ανάπτυξης	474

9. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

9.α	Η ιεράρχηση των πόλεων την εποχή της παγκοσμιοποίησης	481
9.β	Θεωρία των κεντρικών τόπων	486

9.γ Κατανομή των οικισμών κατά πληθυσμιακό μέγεθος	506
9.γ.1 Κανόνας τάξης-μεγέθους	506
9.γ.2 Ο κανόνας της κυρίαρχης πόλης	507
9.δ. Ανταγωνισμός πόλεων	510
10. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ	
10.α Γενικά	517
10.β Η πόλη ως χώρος παραγωγής	517
10.γ Η αγορά του αστικού εδάφους	525
10.δ Ο πολεοδομικός σχεδιασμός	533
10.ε Οικολογικά μοντέλα εσωτερικής οργάνωσης της πόλης	539
10.ε.1 Το μοντέλο των ομόκεντρων ζωνών του Burgess	540
10.ε.2 Το μοντέλο τομεακής οργάνωσης του Hoyt	542
10.ε.3 Το μοντέλο πολλαπλών πυρήνων των Harris και Ullman	543
10.ε.4 Κριτική της οικολογικής προσέγγισης	543
10.στ Μοντέλο κατανομής πληθυσμιακών πυκνοτήτων	544
10.ζ Προβλήματα των πόλεων	545
Ευρετήριο όρων και εννοιών	551

ΣΕΙΡΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Από τη δεκαετία του '80 οι κοινωνικές επιστήμες «ανακάλυψαν» το χώρο και τις συνέπειές του στην αναπτυξιακή διαδικασία. «Ο χώρος μετράει», όπως υποστηρίζει η Doreen Massey. Μάλιστα, ορισμένοι πολύ γνωστοί θεωρητικοί της οικονομικής επιστήμης, όπως ο Paul Krugman, έγιναν θερμοί υποστηρικτές της οικονομικής γεωγραφίας και έκτοτε απομακρύνθηκαν από τη «χώρα των θαυμάτων χωρίς διαστάσεις» των νεοκλασικών οικονομικών. Μέχρι τότε, η οικονομική θεωρία αγνοούσε το χώρο, υποθέτοντας έναν αδιάστατο κόσμο, όπου οι οικονομικές δραστηριότητες διαδραματίζονταν «στο κεφάλι μιας καρφίτσας», γιατί η εισαγωγή της έννοιας του χώρου δημιουργεί προβλήματα στην ανάλυση της γενικής και μερικής οικονομικής ισορροπίας. Εξάλλου, ο χώρος είχε παραμεληθεί και από την οικονομική πολιτική, η οποία έδινε προτεραιότητα σε θέματα εθνικής οικονομικής πολιτικής (ανεργία, άνιση κατανομή εισοδήματος κτλ.).

Το βιβλίο αυτό επιχειρεί να φέρει τον αναγνώστη σε επαφή με ένα ευρύ φάσμα ερμηνειών και φιλοσοφικών προσεγγίσεων της επιστήμης της Γεωγραφίας, να ανοίξει «παράθυρα» σε πολλά γνωστικά αντικείμενα, χωρίς να φιλοδοξεί να παρουσιάσει το ευρύ φάσμα και τις πολυάριθμες πτυχές της. Για καθένα από αυτά τα αντικείμενα ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στη συνέχεια στις συχνά πολλαπλές δυνατότητες ερμηνειών που του προσφέρει η διεθνής βιβλιογραφία, ένα επιλεγμένο τμήμα της οποίας αναφέρεται στο τέλος κάθε κεφαλαίου. Η χρήση παραδειγμάτων επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση των διαδικασιών που αναλύονται. Η νέα, εμπλουτισμένη έκδοση του βιβλίου περιέχει πολλά νέα παραδείγματα και στοιχεία που διευκολύνουν τη σύνδεση του περιεχομένου με την ελληνική πραγματικότητα.

ISBN 978-960-16-4618-3

Βοηθ. κωδ. μηχ/σης 8618